

■ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ В ОКРЕМИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 2010-х рр.

Атаманчук Вікторія Петрівна,
провідна наукова співробітниця
відділу інформаційно-дидактичного
модельювання Національного центру
«Мала академія наук України»,
докторка філологічних наук, доцент,
м. Київ,
victoriaatamanchuk@gmail.com

Вступ. Виникнення феномену цифрової гуманітаристики пов'язане з можливостями трансформації гуманітарних знань шляхом розширення сфери наукових досліджень за допомогою цифрових інструментів і засобів, які формують передумови для створення різноманітних автоматизованих класифікацій на основі лінійних та нелінійних зв'язків, що дають змогу залучати до аналізу умовно приховані, неочевидні об'єкти, простежувати ієрархічні зв'язки тощо.

Методи і підходи. Генезис цифрової гуманітаристики пов'язують з роботами Р. Бузи та Ж. Майлз у 1940–50-х рр., які використали методи машинного опрацювання літературних текстів. До кінця ХХ ст. використання комп'ютерних технологій у сфері гуманітарних наук відбувалося в різних формах: у вигляді автоматизації певних операцій з текстами, спрямованих на пошук конкретних елементів, за допомогою вивчення інтермедіальних компонентів, шляхом поступового формування базису для літературознавчих і лінгвістичних обчислень, за допомогою визначення принципів цифрового редагування, шляхом використання можливостей гіпертексту, створення цифрових архівів, за допомогою дослідження мультимедійних засобів.

Основні результати. Якщо сутність поняття «цифрова гуманітаристика» кристалізується в 2000-х рр. як результат поєднання різних тенденцій використання методології гуманітарних наук для дослідження цифрового контенту і використання цифрових інструментів та засобів для аналізу у сфері гуманітарних наук, то у 2010 — на початку 2020-х рр. цифрова гуманітаристика

швидко розвивається в багатьох напрямках, що зумовлює появу значної кількості наукових студій.

Успішну спробу синтезувати важливі напрацювання з позиції застосування цифрових технологій у гуманітарних науках представляє праця «Цифрова гуманітаристика» [1]. Автори дослідження звертають увагу на вивчення особливостей трансмедіа, розроблення інструментів і платформ для цифрової гуманітаристики; на виникнення нових методів аналізу і форм наукового знання в цифровому середовищі, на цифрові моделі, які стають найрозповсюдженішими. Дослідники вивчають вплив цифрової гуманітаристики на сучасне суспільство у вигляді цілей та цінностей, які утверджуються в процесі її імплементації, а також розглядають ймовірні перспективи розвитку.

Теоретичні принципи цифрової гуманітаристики й особливості практичного застосування розглядаються в роботі «Цифрові гуманітарні науки: знання та критика в цифрову епоху» [2]. Науковці вивчають сутність, методи, інструменти і засоби цифрової гуманітаристики в контексті змін, спричинених існуванням великих масивів даних, можливостей пошуку в Google, застосуванням алгоритмів, автоматизації, комп'ютерного мислення.

Проблеми прикладного застосування цифрових технологій у сфері культурології розглядаються в книзі «Цифрова гуманітаристика на практиці» [3]. У книзі вивчаються такі питання: створення і дизайну цифрових ресурсів, придатних для вивчення культурологічних об'єктів; розповсюдження цифрових культурологічних ресурсів за допомогою блогів, подкастів, соціальних медіа; цифровізація як засобу створення і збереження культурних цінностей; створення, вивчення і використання цифрових образів; застосування 3D-сканування в музеєзнавстві; формування електронних текстів і корпусів, цифрового редагування тощо.

Різноманітні погляди і підходи до розгляду цифрових перспектив гуманітарних наук висвітлюються в книзі «Дебати з проблем цифрової гуманітаристики» [4]. Автори досліджень, вміщених у книзі, звертають увагу на контрверсійні та парадоксальні аспекти можливостей і обмежень цифрової гуманітаристики (проблеми використання відеоігор, декодування, суперечливої сутності цифрової гуманітаристики), а також на методи цифрової гуманітаристики і практичне застосування (використання кількісних методів, відеографічної критики, векторної семантики).

Висновки. Істотна частина наукових праць присвячена осмисленню різноманітних аспектів цифрових технологій крізь призму цифрової гуманітаристики. У багатьох дослідженнях розглядаються проблеми вивчення аудіоданих і візуальних даних, трансдисциплінарного аналізу, машинного навчання тощо. Продуктивні дослідження з цифрової гуманітаристики охоплюють осмислення проблем цифровізації у сферах культурології, літературознавства, лінгвістики, педагогіки, антропології тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Digital Humanities / Burdick A. et al. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2012. 152 p.
2. Berry D. M., Fagerjord A. Digital Humanities: Knowledge and Critique in a Digital Age. Cambridge : Polity, 2017. 248 p.
3. Digital Humanities in Practice / Warwick C., Terras M., Nyhan J. (Eds). London : Facet Publishing, 2012. 192 p.
4. Debates in the Digital Humanities / Gold M. K., Klein L. F. (Eds). Minneapolis : University of Minnesota Press, 2019. 560 p. DOI: <https://doi.org/10.5749/j.ctvg251hk>.